

Oude Kerk, 22 december 2024

Vierde Advent

ds. Johan Meijer

---

gelezen: Micha 4: 1-4a en Lucas 1: 26-45

titel: Annunciatie en visitatie

overdenking

*Gemeente van de Heer die wij verwachten,
lieve mensen van God,*

I

In de Christelijke traditie zijn er bepaalde genres van schilderkunst die veelvuldig en wereldwijd voorkomen. Zoals Annunciaties en Visitaties. Annunciaties gaan over de aankondiging van de geboorte van Jezus door de engel Gabriël aan Maria van Nazereth. Visitaties gaan over de ontmoeting van de zwangere Maria met haar iets langer zwangere familielid Elizabeth. Beide verhalen hoorden we als bij elkaar horend vandaag. Beide verhalen van ontmoeting, verwonding, beide verhalen van lofzang ook die klinkt. De Lofzang van Maria, als zij uiteindelijk aanvaard welk groot nieuws haar is gebracht, de lofzang van Elizabeth, het zo bekende Avé Maria.

II

Dat Avé Maria is zeer geliefd in de Rooms Katholieke traditie, maar staat ook in de Uitvaartmuziek tot 100 heel hoog. Toen ik er zo'n 25 jaar geleden onderzoek naar deed zelfs op nummer 1 en nu zie ik dat het met nummer 4 ook hoog staat. Twee weken geleden klonk er een versie van Mariah Carey bij een smartelijk afscheid.

III

Daar raken visitatie en annunciatie elkaar vandaag in deze dienst. Een annunciatie is een aankondiging, een annonce. Dat kan een blijde aankondiging zijn, bijvoorbeeld van een zwangerschap of van de onthulling van het geslacht van het kind, de gender reveal, of van de geboorte. Daar hoort doorgaans blijdschap bij, hoewel rond dat levensbegin ook veel zorg of verdriet kan zijn, als er al een levensbegin mocht zijn of het te vroeg ten einde was. De aankondiging kan ook zijn het slechte nieuws van een ziekte die is geconstateerd of van een overlijden. Vandaag gedenken wij vier mensen die ons in de afgelopen weken zijn ontvallen. Met alle verdriet die ieder van deze situaties met zich meebrengt. Annunciatie en visitatie raken elkaar dan ook wanneer er meeleven op gang komt. Wanneer mensen komen condoleren, wanneer mensen het afscheid bijwonen, of een betrokken bericht sturen. In visitatie zit visite, bezoek, persoonlijk contact. Samen zijn rond een verdrietige of een vreugdevolle omstandigheid.

IV

Drie weken geleden werd de tentoonstelling met werken van Hannelieke van der Beek uit Leersum geopend. Toen, op die eerste advent, stonden we stil bij een groot werk, de Lichtbrenger. Een uitsnede van een veel groter werk, een annunciatie, met de nadruk op het lage licht, dat laag zoekt, dat mensen in lage staat zoekt en opspoort en vindt, zoals Maria, die zichzelf benoemt als 'in lage staat' heeft gevonden. De Lichtbrenger, het tere licht van een lichtbegin in diepe duisternis.

V

Vandaag kijken we naar werken aan de overkant, naar drie verschillende annunciaties, die alle drie het formaat van 40 bij 40 hebben.

Deze is geïnspireerd op een Ethiopische annunciatie. De engel Gabriel zegent Maria en vertelt haar dat ze zwanger zal worden van Jezus. Maria schrikt en slaat de handen voor haar borst. De witte lelie staat symbool voor haar maagdelijkheid. De bijbel ligt op tafel. De duif staat symbool voor de Heilige Geest. De grote ogen zijn kenmerkend voor de beeldtaal in Ethiopië. Hannelieke gebruikte gevarieerde werkvormen: fotografie, stikwerk, borduurwerk en verf.

Zelfde werkvormen en zelfde beeldtaal bij deze annunciatie uit de Grieks Orhodoce traditie. Als om te laten zien: dit ene genre kom je op verschillende plaatsen in de wereld tegen en heeft naast de overeenkomsten ook heel eigen accenten in de uitstraling, zoals dat gaat bij verschillende tradities die eenzelfde boodschap uit willen dragen.

En zelfs binnen één land kunnen de accenten van uiteen verschillen, want dit is weer een Ethiopische annunciatie, maar weer heel anders vormgegeven dan de eerste die we zagen. Maar wel weer dezelfde symbolen: de witte duif, als teken van de Geest en van de aankondiging, als was het de duif die terugkomt bij de ark, of de duif boven de Jordaan bij Jezus' doop, en weer ook de witte lelie van de zuiverheid, de reinheid.

VI

Verschillende uitingen van eenzelfde boodschap. Wat ook geldt voor de ontmoeting van Maria met Elizabeth en de zeer uiteenlopende variaties van het Avé Maria, van Schubert tot Mariah Carey, én vandaag in deze dienst: het Evangeliemotet van de hand van de Cantorijdirigent zelf: 'Zij slaakt een luide kreet, en zegt: Gezegend jij onder de vrouwen! Gezegend de vrucht van je schoot!'

VII

Lofzangen, of ze nu van Maria zijn of Zacharias of van Elizabeth, of uit de Messiah van Händel, of uit het liedboek, lofzangen staan nooit op zichzelf. Ze vinden plaats in situaties waarin niet zoveel te loven lijkt. Aan Maria's lofzang gaat vooraf dat ze hevig schrikt van de aankondiging van de engel, zoals je hevig schrikken kunt van een bericht dat je diep raakt. Aan Zacharias' lofzang gaat vooraf dat hij niet spreken kon, zijn stem lag stil van schrik en verbijstering om het ongelooflijke dat hij had gehoord. En Elizabeths vreugdeuiting gaat gepaard met grote zorg die uitgesproken wordt over de kinderen die Maria en zij verwachten omdat zij een allerm minst makkelijk leven tegemoet zullen gaan.

IIX

Van de week confronteerde iemand mij na een kerstviering met een scherpe vraag, die me ook best wel wat gedaan heeft. Het ging ongeveer zo: 'alles leuk en aardig met al die positieve beelden en die lichtjes en met uw spreken over hoop, maar daar kunnen we toch niks mee in een wereld die in de brand staat, dat weet u toch zelf ook wel?' Ja, dat de wereld

in brand staat, weet ik maar al te goed. Dat de schrik je om het hart slaat bij ieder bericht over een aanslag of een aanval of zeer heftige haatberichten via social media, ja dat weet ik maar al te goed. De moed zou je in de schoenen zakken, ja dat ook. Het zingen zou je kunnen vergaan, o zeker. Het loflied kan verstommen. Dus wat sta je daar dan nog met je positieve woorden en beelden. Dat heeft toch geen enkele zin?

IX

Wij zijn de eersten niet, die stil, maar woedend vrezen: Het is niet wáár dat Koninkrijk dat komt, het is een goed bedoeld, begrijpelijk en vroom bedrog. Wij zijn de eersten niet die zuchten onder de geschiedenis, één stroom van bloed, onafgebroken series rampen, haat, geweld, voortdurend vechten om te overleven en waarvoor, waarheen, is er iemand die het antwoord weet? Maar telkens weer kom ik U tegen, op het spoor gezet door goede mensen, betrouwbaar en eerlijk voor U en zij zijn U blijven vertrouwen in de donkere uren van hun leven zijn zij de worsteling met begonnen en lieten U niet los, op hoop van zegen.

X

De ontmoeting met de engel, de annunciatie, de ontmoeting van twee zwangere verwanten, de visitatie, het zijn niet alleen mooie plaatjes, maar wezenlijke bijdragen om de moed en de hoop niet te verliezen, maar integendeel er van te blijven spreken en getuigen. En uw naam wordt een lied in mijn mond.

Amen